

De universiteit, een denkfabriekje

De geest van het academische 'management' is anno 2013 zo doorgedrongen aan de universiteiten, dat de professoren vervreemden van hun instelling, schrijft **Patrick Loobuyck**. De marktgestuurde onderzoekscultuur gaat daarenboven compleet voorbij aan de eigenheid van de verschillende disciplines.

PATRICK LOOBUYCK

Wie? Moraalfilosoof verbonden aan de universiteiten van Gent en Antwerpen.

Professoren in Vlaanderen heten 'ZAP', Zelfstandig Academisch Personeel. Die Z wordt tegenwoordig ingevuld als 'Zichzelf terugverdienend'

Wat? Ambitieuze zijn is één ding, maar een werkomgeving waar het nooit goed genoeg is, levert vooral frustratie, burn-outs en fraude op.

Er leeft bij heel wat professoren ongenoegen over het academisch werkklimaat. Er is al veel gezegd over de publicatie- en werkdruk, maar er is meer aan de hand. De universiteiten

GEWONE PROF

2 FOTO'S

zijn onder het mom van *new public management* veel te ver doorgeschoten in de richting van efficiëntie-, accountability-, output- en concurrentiedenken. Daardoor komt het eigene van de academische praktijk in het gedrang.

Is deze wat verzuurde analyse typisch Vlaams? Nee. Dezelfde discussies worden ook in het buitenland gevoerd. Elk land heeft een eigen financiële en onderwijscontext, maar vergelijkend onderzoek toont aan dat er zowel in Amerika als in Europa een vervreemding plaatsvindt tussen de universiteiten als instellingen en de professoren als beroepsgroepen. Professoren identificeren zich van oudsher met hun vakgebied en de daarbij behorende onderzoekscultuur. Professoren voelen zich het best als onderdeel van hun wetenschappelijke gemeenschap, hun 'gilde', waarin ze loyaal en in vertrouwen met elkaar kunnen samenwerken op basis van eigen regels inzake onderwijs, onderzoek en dienstverlening.

Metten is niet altijd meer weten

Dat klassieke model staat nu op heel wat plaatsen onder druk. De regels van het publiek management (in Vlaanderen door een financieringsdecreet aangestuurd) dicteren iets helemaal anders. In het nieuwe universitaire model dat de laatste jaren opgang heeft gemaakt, zijn de strategische imperatieven van output-efficiëntie boven de waarden, normen en

geploegenheden van het eigen vakgebied komen te staan. Universiteiten, faculteiten, departementen en individuen verschijnen voortdurend als elkaars concurrenten. De relaties tussen werkgever en werknemer, tussen collega's en studenten zijn niet langer gebaseerd op vertrouwen maar op contract en competitie. Er moet daarom ook voortdurend gemeten worden – ook al is iedereen het erover eens dat we voor bepaalde zaken slechts artificiële evaluatiecriteria hebben.

De ervaring leert dat ondanks ronkende verklaringen, onderwijs ondergeschikt wordt aan onderzoek en dat maatschappelijke dienstverlening steeds meer beschouwd wordt als vrijetijdsbesteding. Er wordt een massieve marktgestuurde onderzoekscultuur op alle professoren losgelaten, zonder nog rekening te houden met de eigenheid van de disciplines. De historicus moet aan dezelfde regels en incentives beantwoorden als de fysicus en de econoom; de filosoof aan dezelfde regels als de bioloog en de politieke wetenschapper. Het verschil tussen academische culturen wordt zo weggeveegd.

Dat het ene vakgebied beter gediend is met een boek, terwijl in een ander vakgebied korte papers de norm zijn; dat in de *humanities* onderwijs en kennis doorgeven vaak als belangrijker wordt gezien dan onderzoek gepubliceerd krijgen in highbrow tijdschriften; dat bepaalde vakgebieden meer vormen van geduldig (bronnen)onderzoek hebben dan andere – het moet allemaal wijken voor de mantra's van het academisch management.

The sky is the limit

Professoren kunnen kiezen: ofwel spelen ze het spel mee, ook al moeten ze daardoor soms de eigenheid van hun vakgebied verloochenen; ofwel blijven ze trouw aan de academische praktijk waarmee ze een hechte band hebben, maar dan vervreemden ze van hun instelling en krijgen ze van hogerhand voortdurend het gevoel dat ze niet goed genoeg presteren.

Maar als het een troost kan zijn, ook de academische entrepreneurs die al dan niet met frisse tegenzin in het nieuwe systeem meegaan, lopen het risico een groot deel van hun carrière tegen dat gevoel te vechten. Wie veel publiceert en fondsen binnenhaalt, krijgt immers steevast de boodschap nog meer te moeten doen. *The sky is the limit*: blijkbaar moet elke professor die leuze boven zijn bureau en bed hangen. We moeten allemaal ambitieus zijn, maar werken in een context waarin het nooit goed genoeg is, maakt ongelukkig. Het leidt niet alleen tot frustratie en gemopper in de wandelgangen en een weinig opbeurende werksfeer, maar ook tot burn-outs en fraude.

Vooralsnog worden professoren in Vlaanderen aangeduid als ZAP (Zelfstandig Academisch Personeel), maar in het nieuwe systeem wordt die Z vaak openlijk tussen haakjes gezet of ingevuld als Zichzelf terugverdienend Academisch Personeel. Begrijpelijk vanuit een economische logica, maar we kunnen toch niet willen dat de universiteit en de academische vrijheid zich daar zomaar aan onderwerpen. Meer is hier niet altijd beter.

Daarom zal het debat in de nabije toekomst niet alleen over de verdeling van centen moeten

gaan, maar ook over de meer fundamentele vraag in hoeverre we een aantal essentiële elementen van de klassieke universiteitsgedachte willen behouden. Dit is ongetwijfeld een moeilijke, maar absoluut geen onschuldige discussie.

Vandaag vindt op de Universitaire Stichting in Brussel het 12de Ethische Forum plaats 'The academic's burden. University professors under perverse pressure?'.
www.ethicalforum2013.fuus.be